

Проведення судово-економічної експертизи з питань нарахування й виплати грошового забезпечення військовослужбовцям в період воєнного стану

Альона Скалозубова

старший науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6246-186X>, e-mail: sudexpert21@gmail.com

Інна Братчина

науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3149-6512>, e-mail: bratchinna@gmail.com

Тетяна Ратушна

науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1743-598X>, e-mail: rts84@ukr.net

Досліджено особливості нарахування й виплати грошового забезпечення військовослужбовцям в умовах воєнного стану. Розглянуто нормативно-правове регулювання, завдання й об'єкти судово-економічної експертизи. Обґрунтовано актуальність дослідження.

Ключові слова: воєнний стан; військовослужбовець; грошове забезпечення; додаткова винагорода; судово-економічна експертиза.

Conducting Forensic Economic Examination of the Accrual and Payment of Monetary Allowance to Service Members During the Period of Martial Law

Alona Skalozubova, Inna Bratchyna, Tetiana Ratushna

The study analyzes the peculiarities of calculating and paying monetary allowances to military personnel under martial law conditions. It examines the legal and regulatory framework governing these payments, as well as defines the main tasks and objects of forensic economic examination in this field. The relevance of the research is substantiated in view of current law enforcement conditions.

Keywords: martial law; military personnel; monetary allowance; additional remuneration; forensic economic examination.

Із початком повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України питання забезпечення національної безпеки й оборони держави набули першочергового значення.

Особливої актуальності в умовах воєнного стану набуває питання грошового забезпечення військовослужбовців, яке виступає важливим елементом їх соціальних гарантій. Починаючи з 2014 року, у зв'язку з бойовими діями на сході України, а з 2022 року — в умовах повномасштабного вторгнення відбулося суттєве збільшення чисельності особового

складу та зміна умов проходження військової служби, що вплинуло на порядок і розміри відповідних виплат.

Відповідно до ст. 17 Конституції України, забезпечення державної безпеки та захист державного кордону покладається на відповідні військові формування, а держава гарантує соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей [1]. Основні засади державної політики в цій сфері визначені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-XII [2].

Грошове забезпечення військовослужбовців є формою матеріального забезпечення, що виконує стимулюючу й соціальну функції. Воно визначається з урахуванням військового звання, посади, тривалості служби, умов її проходження, кваліфікації та інших чинників.

Порядок нарахування й виплати грошового забезпечення регламентується підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема наказом Міністерства оборони України № 260, який визначає механізм і умови здійснення відповідних виплат [3].

У сучасних умовах відзначається зростання кількості економічних правопорушень, пов'язаних з нарахуванням і виплатою грошового забезпечення, зокрема додаткових винагород військовослужбовцям, і порушення вимог чинного законодавства, яке регулює порядок і розміри таких виплат. Усе це зумовлює збільшення кількості судових економічних експертиз у цій сфері.

Основними завданнями судово-економічної експертизи є визначення документальної обґрунтованості нарахованих і виплачених сум грошового забезпечення військовослужбовцям, а також підтвердження або спростування висновків контролюючих органів щодо випадків безпідставного нарахування або надмірної виплати відповідних коштів.

Питання, що ставлять на вирішення експерту, можуть бути змінені в межах компетенції судового експерта-економіста відповідно до п. 4.12 «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» і розд. III «Науково-методичних рекомендацій з питань призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» [4].

Первинні документи бухгалтерського обліку, а також інші організаційно-розпорядчі матеріали відповідних підрозділів Збройних Сил України щодо нарахування й виплати військовослужбовцям, є об'єктами судово-економічного дослідження. Їх аналіз здійснюється судовими експертами, атестованими за спеціальністю 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності», з метою визначити документальну

обґрунтованість відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних із нарахуванням і виплатою грошового забезпечення.

Під час проведення судових економічних експертиз щодо нарахування й виплати грошового забезпечення військовослужбовцям дослідженню підлягають документи бухгалтерського обліку та інші організаційно-розпорядчі документи.

Станом на сьогодні значна частина проведених досліджень за результатами призначених судових економічних експертиз стосується неповного або зайвого нарахування й виплати саме додаткової винагороди відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168 [5]. Тому особливої уваги заслуговує питання щодо нарахування й виплат військовослужбовцям Збройних Сил України додаткових винагород, пов'язаних із проходженням ними військової служби під час дії військового стану.

Під час вирішення питань щодо підтвердження правомірності нарахування військовослужбовцям Збройних Сил України додаткової грошової винагороди, що здійснюються в умовах воєнного стану, об'єктом експертного дослідження, відповідно до Порядку № 260 [3], виступають: бойовий наказ (бойове розпорядження); журнал бойових дій; рапорт (донесення) командира, які засвідчують наявність підстав для отримання винагороди й містять вихідні показники для визначення її розміру. До того ж слід зазначити, що основною підставою для нарахування додаткової грошової винагороди є накази командирів (начальників) військових частин.

Оскільки виплата грошового забезпечення особовому складу можуть здійснюватися як в готівковій, так і в безготівковій формі, у порядку й розмірах, передбачених законодавством, то об'єктами дослідження для судового експерта-економіста також є розрахунково-платіжні відомості, видаткові касові ордери та виписки банку по особових рахунках військовослужбовців.

Також дослідженню підлягають меморіальні ордери, реєстри бухгалтерського обліку, у яких відображено дані щодо нарахування й виплати грошового забезпечення; виписки по особових рахунках військово-

службовців, у яких міститься інформація щодо виплати грошового забезпечення, акти (довідки) перевірок, складені контролюючими органами та інші документи.

У зв'язку з постійним унесенням змін до чинного законодавства України, що визначає порядок і розміри таких видів виплат, під час

проведення дослідження особливу увагу необхідно приділяти періоду нарахувань і чинності таких нормативно-правових актів.

Отже, питання, що їх ставлять на вирішення судової економічної експертизи за даною тематикою, є актуальними й потребують подальшого дослідження.

Перелік джерел посилання

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.04.2026).
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 13.04.2026).
3. Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам : затв. наказ. Міноборони України від 07.06.2018 р. № 260 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text> (дата звернення: 13.04.2026).
4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 06.04.2026).
5. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : постанов. КМУ від 28.02.2022 р. № 168 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.04.2026).